

TỪ HỘI NGHỊ G8, HIỆP ĐỊNH THƯƠNG MẠI VIỆT - MỸ ĐẾN HỘI NGHỊ ASEAN

DANH ĐỨC

Trong tháng 7 vừa qua, nhiều sự kiện quan trọng đáng lưu ý: Hiệp định thương mại Việt Mỹ, Hội nghị G8, Hội nghị các ngoại trưởng ASEAN. Trong khuôn khổ có hạn của bài báo. Mời bạn đọc "cuối ngựa xem hoa" các sự kiện trên.

1. Có hy vọng gì cho các nước nghèo nhân Hội Nghị G8?

Tại hội nghị thượng đỉnh G8 tổ chức hôm 21.7 tại Okinawa, một hội nghị mà từ thuở ban đầu còn được gọi là "câu lạc bộ các nước giàu nhất thế giới". Từ góc độ các nước nghèo, có thể hy vọng gì hay lo ngại gì nơi hội nghị này?

Đã có thể thấy một số tín hiệu lạc quan, ngay cả từ Mỹ, mà cho đến nay vẫn còn nợ LHQ không ít. Một thông cáo của Bộ ngoại giao (BNG) Mỹ về "sáng kiến giảm nợ cho các nước nợ nhất" (HIPC) công bố hôm 14.7 tóm tắt tình hình thực hiện sáng kiến này: kể từ sau hội nghị G8 - Cologne 1999: Sáng kiến Cologne đã tạo điều kiện xóa nợ đến 90 tỷ USD cho 33 nước nghèo nhất thế giới. Bước đầu đã xóa nợ khoảng 16 tỷ USD cho 9 nước, từ đây đến cuối năm sẽ xét xóa thêm cho khoảng 13 nước nữa. Riêng Mỹ cam kết hỗ trợ xóa nợ cho những nước nghèo nhất nào đang tiến hành cải cách kinh tế và xóa đói giảm nghèo, chủ yếu trong các dự án y tế và giáo dục. Số nợ được Quốc hội Mỹ xóa năm ngoái vào khoảng 110 triệu USD. Năm nay, Hành pháp đề nghị xóa 435 triệu USD cho tài khóa 2000 và 2001, song Thượng viện chỉ phê duyệt 75 triệu, trong khi Hạ viện duyệt đến 225 triệu. BNG Mỹ cũng cho biết số đi một số nước gặp trở ngại trong việc xét xóa giảm nợ là do đã không giữ đúng mục tiêu cải cách kinh tế xã hội, rơi vào xung đột vũ trang hoặc bất ổn chính trị. Đề cập đến hội nghị G8 Okinawa, bản thông cáo cho biết các lãnh đạo G8 vẫn sẽ xem xóa nợ như là một trong những ưu tiên phát triển, với điều kiện các nước đang phát triển phải tự chịu trách nhiệm về sách lược phát triển của mình, tăng cường chất lượng cai trị, gia tăng đầu tư cho giáo dục, y tế và dinh dưỡng cùng các nhu cầu cơ bản khác.

Về phần mình, TTKLHQ Kofi Annan cũng lên tiếng kêu gọi các lãnh đạo G8 giảm bớt công nợ cho các nước nợ nần nhất hoặc phải chịu đựng thiên tai hay những xung đột vũ trang. Theo ông, cho đến nay mới chỉ có 5 trong số hàng chục nước chủ nợ thuộc "Câu lạc bộ Paris" đã thực hiện sáng kiến giảm nợ mà IMF và WB đề xướng từ năm 1996. Trả nợ nước ngoài đang là gánh nặng mà bất cứ nước nào mới bước vào con đường vay nợ cần lưu ý để tránh những chi tiêu quá trớn.

Thế nhưng, sự cân bằng trên thế giới không thể có được chỉ với phương tiện xóa giảm nợ khi mà khoảng cách trong những ưu tư giữa các nước giàu và

nghèo còn quá xa. Các nước giàu nay đang lo ngại vì sự già nua dân số; và đang tìm cách "nhấn ga" trên xa lộ thông tin để tiến vào nền "kinh tế mới". Trong khi đó, các nước nghèo vẫn mãi bần khoản với an ninh lương thực, và đang ngất ngư trên con đường hội nhập kinh tế toàn cầu.

Thế nhưng, đáng lưu ý nhất vẫn là văn kiện "G8 xóa nghèo và phát triển kinh tế" với nội dung trích lược như sau:

- Điều 13: Kinh nghiệm cho thấy sự hỗ trợ kinh tế cho các nước có nền quản lý lành mạnh sẽ làm tăng trưởng và cải thiện điều kiện xã hội. Các nhà tài trợ có thể đóng vai trò của mình bằng cách hướng sự trợ giúp một cách hữu hiệu hơn nữa cho các nước nghèo nào nghiêm chỉnh muốn cải cách kinh tế và xóa nghèo.

- Điều 14: Nhằm đảm bảo cho sự cấp vốn vay mang tính trách nhiệm hơn, các nhà tài trợ nhất thiết tái khẳng định quyết tâm bác bỏ những chi tiêu không hiệu quả, phi sản xuất. Trong cái nhìn này, chúng tôi kêu gọi các nước OECD xem xét lại chính sách tài trợ tín dụng xuất khẩu của các nước này nhằm đảm bảo rằng tín dụng cho các nước nghèo nhất thế giới đó và các nước có thu nhập thấp khác sẽ không được sử dụng cho những mục tiêu phi sản xuất.

Còn nhiều nữa các điều khoản ngặt nghèo của văn kiện này mà nêu, một mai đi vào áp dụng, hy vọng sẽ không cho phép tái diễn việc vay nợ nước ngoài để xây đi xây lại (không rõ lần thứ bao nhiêu) những vỉa hè ở quận 1, quận 3 (xem Tuổi trẻ 3.8.2000). Tại sao đủ "can đảm" để đi vay vốn nước ngoài xây vỉa hè một cách phung phí như thế trong khi cứ "vô tư" ngửa tay nhận những thiết bị y tế hiện đại sinh tử cho sức khỏe nhân dân do các tổ chức nước ngoài tặng? (xem Tuổi trẻ 1.8.2000). Câu hỏi này xin gửi đến những vị có trách nhiệm kế hoạch và đầu tư của TP.HCM có thẩm quyền duyệt kế hoạch "tái thiết vỉa hè" này của sở GTVT. Nếu nhân dân được rõ nhà nước đi vay vốn nước ngoài để xây những vỉa hè đó, liệu nhân dân có thuận tình không? Vì nhân dân, người chịu thuế, phí, phụ thu... sẽ là người trả nợ cho các món vay vốn nước ngoài để xây vỉa hè đó, chứ không phải

cá nhân quan A, quan B ký duyệt các dự án đó. Vay vốn nước ngoài đang là vấn đề mà nhân dân cần được thông báo, hội ý, qua các kênh đã quy định trong hiến pháp là quốc hội và hội đồng nhân dân, để tự hậu thuẫn có quá nhiều những dự án vô lý như thế.

2. Hiệp định thương mại Việt - Mỹ

Cuối cùng hôm thứ năm 13.7 Hiệp định thương mại Việt - Mỹ đã được ký kết bởi Bộ trưởng thương mại Vũ Khoan và đại diện thương mại Mỹ Charlene Barshefsky. Ngay sau đó, vào lúc 16 giờ 10 cùng ngày, trong khuôn viên tòa Bạch Ốc, Tổng thống Bill Clinton đã đọc diễn văn chào mừng sự kiện này trước sự chứng kiến của một số nghị sĩ, dân biểu đã từng là chiến binh tại VN, trong đó có cả nghị sĩ John McCain. Trong bài phát biểu của mình, Tổng thống Clinton loan báo "... đại diện thương mại Barshefsky và bộ trưởng Vũ Khoan đã ký hiệp định giữa Mỹ và VN, một hiệp định sẽ mở rộng nền kinh tế VN, sẽ đưa nền kinh tế này hội nhập vào cộng đồng quốc tế hơn nữa và tăng cường thương mại giữa hai nước chúng ta. Và như thế đó, từ quá khứ đắng cay, chúng ta nay gieo trồng những hạt giống cho một tương lai tốt đẹp hơn. Đây còn là một bước lịch sử khác trong tiến trình bình thường hóa, hòa giải và hàn gắn giữa hai dân tộc. Năm 1994, với sự hậu thuẫn của các thành viên quốc hội, tôi đã tháo gỡ lệnh cấm vận VN nhằm đáp ứng sự hợp tác của VN về vấn đề POW/MIA. Một năm sau, tôi đã bình thường hóa quan hệ ngoại giao giữa hai quốc gia nhằm tiến xa hơn nữa trong mục tiêu nói trên. Một tiến bộ khác cũng đã được thực hiện vào năm 1996 khi tôi bổ nhiệm cựu dân biểu P. Peterson - mà bản thân ông là một cựu tù binh chiến tranh - làm đại sứ Mỹ tại VN". Đề cập đến lĩnh vực kinh tế, ông tuyên bố: "VN đã nỗ lực rất nhiều trong việc quay lại với một thế giới đang thay đổi, đã mở cửa nền kinh tế của mình và bước vào trong xu thế Đông Nam Á như là một thành viên của ASEAN và APEC. Quan hệ thương mại giữa hai nước đã tăng. Khi tôi nhậm chức, xuất khẩu của Mỹ sang VN mới chỉ được 4 triệu USD, nay con số này là 291 triệu

USD". Theo ông, hiệp định vừa ký kết sẽ tạo công ăn việc làm cho cả VN lẫn Mỹ. Tất nhiên, theo ông, hiệp định này cũng sẽ thúc đẩy VN "tăng tốc mở cửa với thế giới, đưa ra những quyết định quan trọng theo tinh thần luật pháp và hệ thống thương mại quốc tế, mời gọi cạnh tranh bước vào, tăng nhanh sự dâng lên của kinh tế thị trường và lĩnh vực tư nhân".

Trước khi kết thúc bài diễn văn, ông Clinton đã nhắc lại lời cảm ơn những ai đã có cái nhìn rộng xa và can đảm trong giới lãnh đạo Mỹ tại Quốc hội, trong đó có cả những người đã từng trải qua những ngày tháng đau buồn tại VN, mà nếu không có họ góp phần, sẽ không có được kết quả ngày hôm nay là sao cho "những cựu thù có thể cùng tìm ra được một điểm tương đồng có lợi cho dân chúng hai bên, tách khỏi quá khứ hướng đến tương lai, tha thứ và hòa giải".

Được biết, Hiệp định thương mại Việt - Mỹ gồm 5 phần, bao gồm việc mở cửa các thị trường nông nghiệp và công nghiệp cùng dịch vụ các loại, bảo vệ sở hữu trí tuệ, bảo đảm đầu tư, công khai hóa luật lệ... Hiệp định này dọn đường cho việc VN hưởng qui chế "quan hệ thương mại bình thường" (trước kia gọi là tối huệ quốc) trên cơ sở hàng năm. Được biết, tổng kim ngạch trao đổi hai chiều năm 1999 là 900 triệu USD, trong đó kim ngạch xuất khẩu của Mỹ là 291 triệu USD. Theo một ước tính của WB, với hiệp định này, qua việc hàng hóa từ VN sẽ được hưởng những thuế suất bình đẳng như các nước khác, kim ngạch xuất khẩu của VN bước đầu sẽ tăng thêm khoảng 800 triệu USD/năm.

Một hiệp định thương mại luôn có những mặt trái của nó. Nếu như có những lo ngại tràn ngập thì về phía Mỹ, một số tổ chức nghiệp đoàn Mỹ như AFL - CIO không hoan nghênh hiệp định này vì e rằng sẽ mất công ăn việc làm cho người Mỹ trên đất Mỹ, khi mà một số tập đoàn nông nghiệp và công nghiệp tên tuổi Mỹ như Cargill, Caterpillar, Nike, đã có mặt tại VN, chỉ chờ hiệp định này ký kết để tăng cường đầu tư.

Vấn đề là, cũng như vào năm 1995 khi gia nhập ASEAN, ký kết hiệp định AFTA, các nhà doanh nghiệp chẳng thấy mặt mũi bản hiệp định ra sao, thì lần này cũng thế, chẳng ai biết hiệp định tháo gỡ gì, siết gì đối với các doanh nghiệp, những người sẽ đứng ở vị trí đầu sóng trong hành trình kinh tế Việt - Mỹ hậu hiệp định. Thật khó hiểu những cái gọi là "bí mật quốc gia" này! Những trần trối "liệu sẽ bị hòa tan" trước làn sóng kinh tế tài phiệt Mỹ đầu chỉ là những trần trối của nhà nước và nói cho ngay, nhà nước sẽ chẳng thể là con dê chăn lù, mà chính là những nhà doanh nghiệp bằng sức mình, sẽ bị được qua "Thái Bình Dương" sang đến bờ Tây Hoa Kỳ,

xâm nhập thị trường này hay không, sẽ chống lù tràn vào, chứ không ai khác.

3. Những trần trối của các nước ASEAN

Ở hội nghị AMM lần thứ 33 này, đây là cái nhìn cùng những trần trối của từng nước Đông Nam Á? Sẽ không thấy gì mấy trong bản thông cáo chung các Bộ trưởng ngoại giao (BTNG) ASEAN (AMM) vốn luôn kết thúc bằng những điểm đồng thuận. Thế cho nên, để hiểu rõ "bụng dạ" từng nước, không gì bằng dừng lại ở các bài diễn văn của các BTNG đọc trước hội nghị, phản ánh cái nhìn riêng biệt của đất nước mình.

Thủ tướng Chuan Leekpai, trong tư cách chủ nhà, cho thấy một cái nhìn của Thái Lan trước thách thức của thời đại: "Trước tiên và trên hết, ASEAN phải đạt đến dân chúng, phải đáp ứng nhiều hơn những nhu cầu của dân chúng. Đồng thời phải tiếp tục phát triển các tài nguyên nhân lực của chúng ta trong chiều hướng tiến đến một xã hội tri thức". Quả thật, sẽ là đáng lo ngại nếu nhìn đến những xã hội tri thức tiên phong nhất. Hoàng thân Mohamed Bolkia, BTNG Brunei, cũng chia sẻ: "Những phát triển gần đây về sinh học đã bước vào một thời đại mới đầy hấp dẫn của nhân loại. Trong khi chúng ta còn chưa giải tỏa được hết những vấn đề tồn tại từ hai thế kỷ qua, thì những tiến bộ khoa học này nay được đo không chỉ bằng đơn vị năm tháng nữa, đến nỗi những gì thuộc tuần trước nay đã thuộc về lịch sử và những gì thuộc tháng trước đã thuộc về thời tiền sử! Điều đó có thể làm chúng ta mất đi sự tự tin. Thành ra, mong sao chúng ta đến với thế giới hiện đại với những qui cách mới và trên những lối đi của thế giới đó. Đó là con đường mậu dịch quốc tế hiện đại. Chúng ta phải nhập cuộc và thắng cuộc trong những trò chơi tân thời của nền mậu dịch, tài chính quốc tế. Nếu ngày nay chúng ta chỉ đóng vai trò khán giả thụ động, trong tương lai chúng ta sẽ bị gạt bên lề".

BTNG Singapore Jayakumar cho thấy một cái nhìn lo âu từ đất nước có nền kinh tế vượt trội hẳn so với các nước ASEAN khác. Theo ông, các nước ASEAN, tuy đã bắt đầu hồi phục từ cuộc khủng hoảng, song vẫn chưa khôi phục được niềm tin của giới đầu tư nước ngoài: "Nguy cơ này là thực sự. Đến ngày 6.7.2000, tại một thị trường đầu tư quốc tế chỉ có 4 nước ASEAN được ghi chỉ số đầu tư, gộp tất cả mới được 23%, nước cao nhất được 12%. Thế nhưng, Đài Loan lại đạt đến 17%, Hồng Kông 23%, Hàn Quốc 20%. Những chỉ số đó cho thấy đây là cái nhìn của quốc tế đối với Đông Nam Á so với các phần khác của châu Á. Những cái nhìn đó ảnh hưởng nơi những quyết định đầu tư. Có luận cứ cho rằng thà là đầu tư vào Đông Á còn đỡ bất trắc hơn là đầu tư vào ASEAN. Một mai Trung Quốc gia nhập WTO sẽ còn chia bớt đầu tư khỏi ASEAN. Các

đối tác của chúng ta nay không còn quan tâm xem chúng ta đã hồi phục kinh tế hay chưa mà là chăm chăm dò xét xem chất lượng hồi phục như thế nào, để xem lỡ có khủng hoảng nữa chúng ta sẽ đối phó ra sao. APEC gom khoảng 56% GDP thế giới, EU khoảng 30% GDP thế giới, NAFTA (Thị trường chung Bắc Mỹ) 33%, SAARC (Hiệp hội hợp tác khu vực Nam Á) khoảng 19%, MERCOSUR (Nam Mỹ) cũng được 4%, trong khi ASEAN, cho dù với nửa tỷ dân, chỉ được có 1,5% GDP thế giới. Chúng ta sẽ làm gì bây giờ?".

Những trần trối có xa lạ lắm với thực tại của chúng ta, chạy gao xong, nay đến chạy lết? Tụt hậu đang là nguy cơ mà các BTNG các nước ASEAN hoành tảo nhất đang trần trối. Thế còn VN, một trong bốn nước được các BTNG ASEAN nhất trí dành cho một chương trình "chiếu cố" giúp đỡ phát triển nhân sự, liệu cũng cùng những trần trối tụt hậu hay vẫn cứ loay hoay với những dự án như dự án "vía hè".

Nói đến dự án, xin nói đến một dự án đang được xem là thành công tuyệt vời, dự án kênh Nhiều Lọc. Trong cái hào hứng của những thành công của dự án này, xin được phép góp một ý có vẻ như "chối", nhưng tin rằng trong tinh thần xây dựng thành phố ngày càng văn minh hơn, sẽ được lắng nghe. Đường như những nhà qui hoạch và thiết kế mới chỉ giải quyết bài toán giải tỏa con kênh chứ chưa nhắm đến mục tiêu tận dụng việc giải tỏa đó để phát triển toàn diện đô thị, mà cơ bản vẫn là giải quyết lượng xe cộ lưu thông đã quá tải. Rõ ràng là hiện nay và nếu không có gì thay đổi, sẽ vẫn chưa sử dụng hết công năng của hai con đường dọc theo con kênh nay đã được giải tỏa, đường Hoàng Sa và đường Trường Sa. Vì lẽ hai con đường này cứ bị cắt vụn thành từng đoạn mỗi khi vướng phải một cây cầu bắc qua kênh, từ cầu Thị Nghè, cầu Điện Biên Phủ, cầu Bùi Hữu Nghĩa, cầu Bông, cầu Kiệu, cầu Nguyễn Văn Trỗi, đến cầu Lê Văn Sĩ... nên không trở thành những con đường thực sự được giao thông, góp phần giảm lượng lưu thông trong các con đường nội ô. Nếu như có thể "chui" dưới hoặc "leo qua" các cây cầu, hai con đường này sẽ có cơ trở thành hai xa lộ vòng đai nội ô như ở Paris có hai xa lộ táng và hữu tâng chạy thẳng tắp xuyên giữa thủ đô. Không sử dụng hết công năng hai con đường này, quả là hơi phí.

Đôi lời góp ý cũng chỉ vì một tương lai văn minh, hiện đại của thành phố. Xin hãy dành nhiều thời giờ hơn nữa để tìm cách hóa giải những bài toán của hiện tại và tương lai, thay vì cứ nhồi mồi quá khứ. Quá khứ cho ta niềm tự hào chứ không giúp ta giải quyết những bài toán mới hoàn toàn khác hẳn. Hãy dành nhiều thời giờ hơn để nghiền ngẫm hiện tại và tương lai, chỉ ít cùng bằng thời giờ nghiền ngẫm quá khứ ■